

Notitie ten behoeve van GBT donderdag 16 juli 2020

Preventief ruimen nertsenbedrijven voor bestrijding SARS-CoV2

Datum: 16 juli 2020

Aanleiding

Er zijn nu 24 nertsenbedrijven besmet met SARS-CoV-2. De deskundigengroep dierziekten heeft op 10 juni jl. aangegeven dat mens-nerts besmetting de meest waarschijnlijke besmettingsroute is geweest op de meeste bedrijven. Het maatregelenpakket om besmettingen te voorkomen is meerdere keren verzaagd, naar aanleiding van de ontwikkelingen. Desondanks lijkt het einde van het aantal besmettingen nog niet in zicht.

Achtergrond

LNV en VWS hebben een monitoringsprogramma om nieuwe infecties snel op te sporen en ruimingen worden snel, vrijwel altijd een dag na bevestiging, uitgevoerd. Daarmee wordt mogelijke reservoirvorming voorkomen. Het aantal besmette dieren op een besmet bedrijf is, als snel wordt ingegrepen, vermoedelijk nog laag, wat uit oogpunt van veiligheid voor medewerkers van de ruimingen relevant is.

De deskundigengroep dierziekten heeft aangegeven dat op de meeste nertsbedrijven de infectie lijkt te zijn overgebracht door besmette medewerkers.

Uit onderzoek van enkele besmette bedrijven bleek dat er geen virus in de omgeving kon worden aangetoond. Dit is op slechts enkele bedrijven gedaan, maar de onderzoekers achtten de resultaten representatief. Het OMT-Z zag op 3 juni echter nog wel een potentieel risico van besmette bedrijven voor de volksgezondheid in verband met reservoirvorming van het virus in nertsen (zie bijlage bij deze notitie achteraan). Daarop is besloten om besmette bedrijven te ruimen in combinatie met andere maatregelen als een bezoekersverbod en hygiënemaatregelen.

Bij andere dierziektecrises is een van de maatregelen die soms werd ingezet het preventief ruimen van bedrijven in de buurt van besmette locaties of van riskante contacten. Belangrijkste wat hiermee wordt bereikt is dat besmette maar nog niet gedetecteerde bedrijven (die zich dus nog in de bedrijfsincubatieperiode bevinden) worden geruimd waarmee een bron van infectie naar andere bedrijven toe wordt weggenomen. Belangrijk bij preventief ruimen om deze bedrijven (wel besmet, nog niet gedetecteerd) zo snel mogelijk te ruimen voor ze andere bedrijven hebben kunnen besmetten. Het is een zware maar effectieve methode gebleken bij klassieke varkenspest, waar bedrijven in een 1 km zone rondom een uitbraak werden geruimd. Bij aviaire influenza (AI) in 2003 kon tegen de snelheid van spreiding niet worden opgeruimd, en is besloten alle pluimveebedrijven in de hele Gelderse Vallei te ruimen.

Vraagstelling

De vraag die nu wordt gesteld is of de overheid nertsbedrijven in Noord Brabant, waar zich het merendeel van de besmettingen voordoet, preventief gaat ruimen. Er is veel onrust bij de bevolking in die regio over de gevaren van met SARS-CoV-2 besmette locaties voor de volksgezondheid.

Juridische basis voor preventief ruimen

In artikel 21 van de Gwvd staat dat de Minister zo spoedig mogelijk besluit tot het nemen van de door hem nodig geachte maatregelen tot bestrijding van een besmettelijke dierziekte. Eén van de mogelijke maatregelen is het doden van besmette en verdachte dieren (artikel 22). Voor elke overheidsmaatregel geldt dat deze nodig moet zijn met het oog op bestrijding van de dierziekte en de nadelige gevolgen ervan voor de houders mogen niet onevenredig zijn in verhouding tot het doel van die maatregel.

Bij algemene maatregel van bestuur wordt bepaald wanneer dieren als verdachte dieren moeten worden aangemerkt. Dit is geregeld in het Besluit verdachte dieren. In het geval waarover we nu spreken gaat het dan om artikel 2, onderdeel c, van het besluit: een dier is 'verdacht' als de minister van LNV "redenen heeft om aan te nemen dat de dieren in de gelegenheid zijn geweest om te worden besmet, en de diersoort voor de betreffende besmettelijke dierziekte vatbaar is."

SARS-CoV-2 en nertsbedrijven

Voordat een besluit kan worden genomen moet eerst een aantal vragen worden beantwoord.

1. Kunnen alle nertsbedrijven in de regio in Noord Brabant worden aangemerkt als verdacht?

Daarvoor moeten we aannemelijk maken dat ze in de gelegenheid zijn geweest om te worden besmet.

Argumenten voor verdacht verklaren

- Veel bedrijven liggen in dezelfde regio en het is waarschijnlijk dat ze aan eenzelfde risicofactor worden blootgesteld (zo'n 25% van de bedrijven in dit gebied is inmiddels besmet). Welke dat is weten we echter niet.
- Er zijn nog altijd humane gevallen en subklinisch besmette medewerkers vormen een potentiële infectiebron voor nertsen. De nertsen kunnen dus zijn blootgesteld en in de gelegenheid zijn om te worden besmet.
- Bij andere uitbraken in het verleden was het argument: er is tussenbedrijfstransmissie, op korte afstand of via andere indirecte contacten. Dat betekent dat bedrijven in een regio kunnen zijn blootgesteld aan de ziektekiem. Bij nertsen lijkt een zekere afstands-gerelateerde besmettingskans, maar wat die kans is weten we niet.
- De deskundigengroep dierziekte geeft aan dat tussenbedrijfstransmissie bij SARS-CoV-2 bij nertsen minder belangrijk is dan infectie van mens op dier. Uitgesloten worden kan het echter niet.

Argumenten tegen verdacht verklaren

- Er zijn nog altijd veel bedrijven die niet besmet zijn en waar de maatregelen vermoedelijk werken.
 - We kennen de bron(-nen) niet met zekerheid, en dat maakt het verhaal dat nertsen kunnen zijn blootgesteld zwak. Het kan per bedrijf verschillen. We weten ook niet hoe het komt dat de uitbraken zich concentreren in oost Brabant. Het is daarom ook moeilijk de grenzen van een risicogebied te definiëren.
 - De bronnen van infectie op de meeste bedrijven zijn onduidelijk, maar het is niet onmogelijk dat bedrijven elkaar besmetten ondanks de voorzorgsmaatregelen. Het is echter niet bekend hoe dat mechanisme verloopt. De deskundigengroep dierziekten geeft aan dat deze route (de tussenbedrijfsbesmetting) veel minder belangrijk is.
 - De periode met intensieve werkzaamheden is vrijwel afgelopen, waardoor de contacten tussen mens en nerts sterk zullen verminderen en er de komende weken minder bedrijven zullen worden geïnfecteerd.
2. Als tweede moet kunnen worden beargumenteerd dat ruiming nodig is voor de bestrijding van de dierziekte en dat de gevolgen ervan, afgezet tegen de noodzaak van bestrijding, niet onevenredig zijn voor de betrokken nertsenhouders.

Ten aanzien van de noodzaak kunnen vraagtekens worden gezet

- Er is geen reden aan te nemen dat er omwonenden, medewerkers of ruimingspersoneel (als de adviezen over het gebruik van PBM worden opgevolgd) worden besmet door besmette nertsen.
- Er is nog voldoende capaciteit de ruiming van besmette bedrijven snel af te handelen.
- Het overheidsbeleid is zo min mogelijk gezonde dieren 'op te offeren' (te doden) ten behoeve van de bestrijding. Dat geldt ook voor nertsen net als het argument dat ook nertsen een intrinsieke waarde hebben.

- Preventief ruimen hebben we tot nu toe alleen ingezet om tussenbedrijfsbesmetting te voorkomen (MKZ, KVP en AI). Dat lijkt bij SARS-CoV-2 bij nertsen minder belangrijk te zijn dan mens-nerts transmissie.
 - Het preventief ruimen van de nertsbedrijven doe je dan eigenlijk alleen om te voorkomen dat deze bedrijven ook besmet raken (geen nertsen = geen infectie) en minder om de bron van infectie weg te nemen, tenzij het OMT-Z op 16 juni andere inzichten geeft.
3. Als derde moet worden vastgesteld om welke bedrijven het dan gaat, welke bedrijven dan voor preventief ruimen in aanmerking komen en verdacht moeten worden verklaard.

Gebiedsmarkering

Heel eenduidig is er geen gebied aan te wijzen. Opties zijn

- Rondom elke uitbraak wordt een gebied getekend met een straal van 10 km rondom elke uitbraak, het hele gebied, met overlappende cirkels, wordt dan als besmette regio beschouwd. Alle bedrijven in die regio zijn dan als verdacht aan te merken.
- Alle bedrijven in Noord Brabant en Limburg.
- Alle bedrijven in Nederland.

De tussenbedrijfstransmissie wordt van minder belang geacht en (subklinisch) besmette medewerkers worden beschouwd als de belangrijkste infectiebron. Dit impliceert dat een geografische afbakening niet direct de meest voor de hand liggende. Anderzijds zullen in zo'n regio ook de meeste medewerkers zijn (geweest) die besmet zijn. De medewerkers zullen werken in de buurt waar de meeste nertsbedrijven liggen. Het kaartje van de NVWA geeft aan waar de meeste nertsbedrijven liggen.

Afweging OMT-Z

Als er nu toch door het OMT-Z een ander volksgezondheidsrisico wordt gezien dan reservoirvorming, bijvoorbeeld vanwege het aantal besmette bedrijven, omdat het te lang zou duren voor een besmetting wordt opgemerkt of dat het ruimen te lang duurt, is er een onderbouwing voor preventief ruimen en kan de minister overwegen bedrijven preventief te ruimen. Tot nu toe is er, naast reservoirvorming, echter door de deskundigen geen ander volksgezondheidsrisico benoemd.

Het komt er in dit geval op aan dat de minister met een overtuigende argumentatie komt ten aanzien van noodzaak, evenredigheid en de verdenking. Wanneer een nerts houder tegen een preventieve ruiming in bezwaar en beroep gaat en de rechter de argumentatie van de overheid te zwak vindt, zullen de besluiten tot preventieve ruiming worden vernietigd. Ook is er dan sprake van onrechtmatig overheidshandelen en kan de nerts houder alle schade die hij ten gevolge van de preventieve ruiming heeft geleden vergoed krijgen. Het gaat dan mogelijke om bedragen van tientallen miljoenen euro's.

Conclusie

1. We kunnen enigszins aannemelijk maken dat nertsen in de regio Gemert-Bakel blootgesteld kunnen zijn aan het virus en daarmee kunnen ze als verdacht worden aangemerkt. De onderbouwing is echter tamelijk dun. Argumenten zijn: er zijn nog besmette medewerkers die de belangrijkste bron lijken te zijn; de maskers en schermen beschermen onvoldoende tegen overdracht en er is op niet al te grote afstand toch wellicht sprake van besmetting van bedrijven onderling.
2. Er is nu geen veterinaire noodzaak om over te gaan op preventieve ruiming. Het is niet nodig om de ziekte te bestrijden: de infectie wordt snel opgepikt en ruiming is binnen een dag afgerond, en er is waarschijnlijk geen sprake van dat bedrijven elkaar (in de bedrijfsincubatietijd) besmetten. Er zijn dus geen overtuigende veterinaire argumenten om over te gaan op preventieve ruiming.
3. Besmette bedrijven vormen tot nu toe geen volksgezondheidsrisico's; de adviezen van het OMT-Z van 3 juni zijn opgevolgd, er wordt geruimd, er zijn nog meer maatregelen genomen om infectie van mens op nerts te voorkomen en de hygiënemaatregelen en het bezoekersverbod

zijn aangescherpt om ook de kleine kans op tussenbedrijfstransmissie verder te verkleinen. Tenzij het OMT-Z vandaag anders oordeelt zijn er nu dus geen volksgezondheidsargumenten om over te gaan op preventief ruimen.

Bijlage: OMT-Z 3 juni 2020

Het OMT-Z heeft op 3 juni advies gegeven over de risico's voor de volksgezondheid.

"Besmette nertsbedrijven blijken een risico te vormen voor verspreiding van het virus naar de mens. Dit is in eerste instantie een risico voor mensen die op de bedrijven blootgesteld worden in de stallen. Dit zijn de eigenaar en diens medewerkers. Mensen die geïnfecteerd raken vanuit de nertsen kunnen op hun beurt de infectie verspreiden naar anderen via hun sociale contacten. Introductie van mensen naar nertsen is lastig te voorkómen omdat mensen al pre-symptomatisch besmettelijk kunnen zijn. Ook kan het voor mensen met alleen milde klachten moeilijk zijn om niet in de stallen te kunnen komen. Dit maakt dat niet in alle gevallen voorkómen kan worden dat nertsen door een besmet persoon geïnfecteerd raken. Een bijkomend probleem is dat de nertsen lang niet altijd afwijkingen vertonen en de infectie onder de dieren asymptomatisch kan verlopen. Een infectie kan dus enige tijd rondgaan alvorens vastgesteld te worden. En zolang het virus circuleert onder de nertsen op een bedrijf vormt het een potentieel risico voor (her)introductie naar de mensen. Er zijn nog veel onduidelijkheden m.b.t de transmissieketen van dier naar mens, waardoor het exacte risico voor de volksgezondheid moeilijk is in te schatten. Verder is het niet uitgesloten dat er bij voortgaande transmissie van dit virus in de nertsbedrijven een risico ontstaat op nieuwe mutaties, gevolgd door selectie van bepaalde varianten die mogelijk een extra risico vormen voor verdere verspreiding onder nertsen of de mens. Het OMT-Z stelt vast dat hiervoor op dit moment geen aanwijzingen zijn en dat de waargenomen variatie in virus-sequentie beperkt is.

Als de infectiedruk in de bevolking op termijn verder afneemt en mens-op-mens-transmissie relatief minder vaak optreedt, neemt het belang van het voorkómen van nerts-op-mens-besmetting toe. Nertsen kunnen ongewenst een reservoir voor het virus worden en dus een aanhoudende bron vormen voor besmetting van mensen en vanuit bedrijven herintroductie van het virus in de bevolking."